

**Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

16.06.
Протокол № 6 від 16.06. 2026 р.

 Ярослав СВИЩ

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації учителів фізичної культури закладів загальної
середньої освіти**

«ІНКЛЮЗИВНЕ ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ»

Львів – 2026

Розробник: Боднар Іванна, професорка кафедри теорії і методики фізичної культури, докторка наук з фізичного виховання та спорту

Напрямок підвищення кваліфікації: особливості впровадження інклюзивного навчання та реалізація педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами на рівні базової середньої освіти

Розроблено на основі Типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН від 12.10.2022 № 904)

Термін дії програми: з 2026 – 2031 р.

Рецензенти:

Левків Володимир, доцент, завідувач кафедри фізичного виховання Національного університету «Львівська політехніка», кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент

Сороколіт Наталія, професорка кафедри теорії і методики фізичної культури Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, професорка, докторка наук з фізичного виховання та спорту, Відмінник освіти України, Заслужений учитель України

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми: Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти «Інклюзивне фізичне виховання» є актуальною з огляду на зростання кількості учнівства з різними освітніми потребами, необхідність реалізації принципів інклюзивної освіти та забезпечення рівного доступу до якісного фізичного виховання. Сучасний урок фізичної культури передбачає одночасну взаємодію з учнями й ученицями, які мають різний рівень функціональних можливостей, стан здоров'я, фізичної підготовленості, психоемоційного розвитку та соціальної адаптації, що потребує від учительства спеціальних знань і практичних умінь щодо адаптації змісту, методів і форм організації занять.

Актуальність програми посилюється також сучасними викликами, пов'язаними з наслідками війни, збільшенням кількості внутрішньо переміщених осіб, дітей із травматичним досвідом, порушеннями психоемоційного стану та особливими освітніми потребами. У зв'язку з цим особливого значення набуває формування в учительства компетентностей щодо створення безпечного, підтримувального та інклюзивного освітнього середовища засобами фізичного виховання.

Цільова група: вчителі фізичної культури

Обсяг(тривалість) : 15 годин / 0,5 кредита ЄКТС.

Особливості реалізації програми: немає.

Форма підвищення кваліфікації: інституційна (дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: удосконалення професійної компетентності учителів фізичної культури щодо реалізації інклюзивного підходу в закладах загальної середньої освіти, зокрема уміння працювати з учнями з особливими освітніми потребами (ООП), забезпечувати доступність освітнього середовища, дотримання принципів рівності, недискримінації, педагогічного партнерства та індивідуалізації навчального процесу.

Завдання підвищення кваліфікації:

- ☐ поглибити знання учительства фізичної культури щодо теоретичних, нормативно-правових та організаційно-методичних засад інклюзивної освіти;
- ☐ сформувати розуміння особливостей психофізичного розвитку учнів різних категорій особливих освітніх потреб та їхніх освітніх потреб у процесі фізичного виховання;
- ☐ удосконалити вміння адаптувати зміст, методи, форми й засоби фізичного виховання відповідно до індивідуальних можливостей і потреб учнівства;

- ☐ розвинути навички планування та проведення інклюзивних уроків фізичної культури із застосуванням принципів диференціації, індивідуалізації та педагогіки партнерства;
- ☐ сформувати здатність до ефективної взаємодії з командою психолого-педагогічного супроводу, батьками та фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів;
- ☐ ознайомити з підходами до створення безпечного, доступного та емоційно підтримувального освітнього середовища засобами фізичної культури;
- ☐ сприяти розвитку професійної готовності вчительства до реалізації інклюзивного підходу в умовах сучасних освітніх викликів.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

інклюзивна компетентність

B1.2 Здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами;

B1.3 Здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного здобування освіти з урахуванням вікових та інших індивідуальних особливостей).

Очікувані результати навчання:

- уміє планувати та проводити інклюзивні уроки фізичної культури із застосуванням принципів диференціації та індивідуалізації, адаптовувати зміст, методи, форми та засоби фізичного виховання відповідно до індивідуальних можливостей учнівства;
- володіє навичками створення безпечного, доступного та підтримувального освітнього середовища, ефективної комунікації з учнями з ООП, їхніми батьками, асистентами вчителя та фахівцями команди супроводу

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Результати навчання оцінюються за 50-бальною системою.

Практичне завдання – 40 балів, підсумкове тестування (10 запитань), кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал.

Документ про підвищення кваліфікації: сертифікат відповідно до встановленого зразка обсягом 15 годин / 0,5 кредита ЄКТС.

Вартість: 650 грн.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено формування у слухачів цілісного уявлення про інклюзивне фізичне виховання та розвиток практичних компетентностей щодо організації освітнього процесу з учнями з особливими освітніми потребами.

Навчально-тематичний план

Назва теми	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
Модуль 1. Теоретичні засади інклюзивної освіти та особливості учнівства з особливими освітніми потребами					
Тема 1.1. Сутність інклюзивної освіти	1	2	—	—	3
Тема 1.2. Особа з особливими освітніми потребами, як суб'єкт інклюзивної освіти. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.	1	2	1	—	4
Разом за модулем:	2	4	1	—	7
Модуль 2. Організація та практики інклюзивного фізичного виховання					
Тема 2.1. Підходи до організації процесу навчання в рамках інклюзивного фізичного виховання	1	2	—	—	3
Тема 2.2. Ідеї для інклюзивного фізичного виховання учнів з різними особливими освітніми потребами	1	2	1	—	4
Разом за модулем:	2	4	1	—	7
Підсумкові заходи	—	—	—	1	1
Всього:	4	8	2	1	15

Особливістю (вид діяльності) є поєднання теоретичного, практичного та прикладного компонентів із переважанням практикоорієнтованих видів діяльності.

Загальний обсяг навчального навантаження за Програмою становить 15 годин, з них: 4 годин – лекційні заняття, 8 годин – практичні заняття, 2 години – самостійна робота, 1 година – контрольні заходи.

Зміст Програми складається з двох модулів та чотирьох взаємопов'язаних тем.

Самостійна робота передбачає опрацювання навчально-методичних матеріалів, виконання завдань для самоконтролю, підготовку до практичних занять та підсумкового тестування.

У межах вивчення модулів передбачено виконання практичної роботи – розроблення конспекту фрагмента уроку фізичної культури для дітей з особливими освітніми потребами з урахуванням принципів універсального дизайну, розумного пристосування, адаптацій та модифікацій.

Підсумковий контроль передбачає виконання практичної роботи та складання підсумкового тесту.

Підсумковий тест складається з 10 запитань. Максимальна кількість балів, яку може отримати учасник за результатами підсумкового тестування, становить 50 балів. Прохідний бал – 25 балів.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Модуль 1. Теоретичні засади інклюзивної освіти та особливості учнівства з особливими освітніми потребами

Тема 1.1. Сутність інклюзивної освіти

Поняття про інклюзивне навчання, інклюзивне освітнє середовище. Категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів): загальна характеристика вірогідного прояву, ступінь прояву, рівень підтримки. Особливості надання педагогічної підтримки. Керівні принципи забезпечення ефективного переходу учнів з особливими освітніми потребами від початкової до базової освіти.

Загальношкільний підхід до створення безбар'єрного, безпечного, інклюзивного освітнього середовища. Ресурсна кімната в закладі освіти.

Використання цифрових технологій та дистанційного навчання під час інклюзивного навчання.

Тема 1.2. Особа з особливими освітніми потребами, як суб'єкт інклюзивної освіти. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

Поняття про учнів з особливими освітніми потребами.

Особливості діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в ЗЗСО на рівні базової середньої освіти (далі - Команда). Склад та основні функції учасників Команди. Функції педагога у складі команди. Розроблення та впровадження індивідуальної програми розвитку (ІПР) дитини з особливими освітніми потребами. Роль батьків як рівноправних членів Команди у розробленні ІПР та моніторингу результатів навчання дітей.

Партнерство вчителя й асистента вчителя на рівні базової середньої освіти. Практика спільного викладання (співучителювання). Моделі співучителювання вчителя й асистента вчителя. Співпраця з іншими фахівцями (психологом, учителями-дефектологами, фахівцями ІРЦ та іншими). Особливості взаємодії вчителя з батьками.

Роль асистента дитини (учня). Розмежування функцій асистента вчителя та асистента дитини (учня).

Модуль 2. Організація та практики інклюзивного фізичного виховання

Тема 2.1. Підходи до організації процесу навчання в рамках інклюзивного фізичного виховання

Організація інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти. Здійснення адаптацій в освітньому процесі та/або модифікації змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів) для осіб з особливими освітніми

потребами з метою досягнення результатів навчання, визначених державним стандартом базової середньої освіти та/або індивідуальною програмою розвитку учня.

Поняття про стратегії розумного пристосування. Допоміжні засоби для навчання (спеціальні засоби корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами. Поняття про додаткові та альтернативні способи й засоби комунікації.

Тема 2.2. Ідеї для інклюзивного фізичного виховання учнів з різними особливими освітніми потребами

Практичні підходи до організації фізичного виховання дітей з різними ООП у закладах загальної середньої освіти. Аналіз успішних практик проведення уроків фізичної культури в інклюзивних класах. Розгляд практичних кейсів щодо організації та проведення занять з дітьми з ООП. Використання ігрових, інтерактивних та мотиваційних методів у роботі з учнями. Розроблення індивідуальних програм фізичного виховання для дітей з ООП з урахуванням їхніх психофізичних можливостей та освітніх потреб.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань.

1. Універсальний дизайн як основа адаптації освітнього процесу до потреб усіх здобувачів

Оберіть одну тему з уроку фізичної культури (наприклад, петанк або чирліденг тощо) та розробіть фрагмент заняття з урахуванням принципів універсального дизайну – надайте варіанти виконання для дітей з різними потребами).

У роботі необхідно висвітлити: мету та завдання фрагмента уроку; наявні умови для участі дітей з ООП у заняттях фізичною культурою; особливості адаптації вправ і методів навчання; взаємодію з асистентом учителя, психологом та батьками; власну роль учителя фізичної культури у створенні інклюзивного освітнього середовища, використання принципів універсального дизайну в освіті (доступність, варіативність, рівність участі); очікувані результати навчання.

Практичне завдання може бути оформлене у вигляді конспекту уроку, кейсу

Максимальна оцінка – 20 балів

Ключовий виклик: забезпечення рівного доступу всіх учнів і учениць до участі в уроках фізичної культури шляхом адаптації освітнього процесу відповідно до різних функціональних можливостей, освітніх потреб і способів сприйняття інформації.

Стратегічна ціль: сформувати в учительства фізичної культури професійні компетентності щодо застосування принципів універсального дизайну та адаптації освітнього процесу для забезпечення доступного, безпечного й інклюзивного фізичного виховання учнівства з різними особливими освітніми потребами.

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

Модуль 1. Теоретичні засади інклюзивної освіти та особливості учнівства з особливими освітніми потребами

1. Вертикаль і горизонталь системи освіти учнів з ООП в Україні.
2. Система спеціальної освіти в Україні: загальна характеристика та сучасні підходи.
3. Реформування системи освіти в контексті розвитку інклюзивного навчання.
4. Заклади загальної середньої освіти як основа інклюзивного освітнього середовища.
5. Спеціальні та санаторні школи: функції, особливості організації освітнього процесу.
6. Навчально-реабілітаційні центри (НРЦ) та їх роль у підтримці дітей з ООП.
7. Інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ): завдання та напрями діяльності.
8. Ресурсні центри підтримки інклюзивної освіти (РЦПО): функції та значення в системі супроводу.
9. Перспективні напрями розвитку інклюзивної освіти в Україні
10. Основні етапи психофізичного розвитку дитини та їх характеристика.
11. Рівні підтримки дітей з ООП

Модуль 2. Організація та практики інклюзивного фізичного виховання

1. Концепція професійної спільноти, що навчається, в умовах інклюзивної освіти.
2. Готовність педагога до роботи в інклюзивних класах: складники та критерії оцінювання.
3. Роль асистента вчителя в організації інклюзивного освітнього процесу з фізичної культури.
4. Взаємодія та партнерство між батьками, педагогами й учнями як суб'єктами освітнього процесу.
5. Особливості педагогічної взаємодії та співпраці з учнівством в інклюзивному фізичному вихованні.
6. Професійне самовдосконалення педагога в умовах інклюзивної освіти

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (наказ МОН від 29.08.2024 № 1225) <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>
2. Освіта осіб з особливими потребами. Нормативна база. ІМЗО <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami-normativna-baza/>
3. Міністерство освіти і науки України. Про організацію освітнього процесу осіб з особливими освітніми потребами у 2024/2025 навчальному році : лист МОН України від 03.09.2024 № 6/679-24. Київ, 2024. <https://mon.gov.ua/npa/pro-orhanizatsiiu-osvitnoho-protsesu-osib-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy-u-20242025-navchalnomu-rotsi?utm>
4. Міністерство освіти і науки України. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення та застосування критеріїв оцінювання забезпечення реалізації права на освіту осіб з особливими освітніми потребами : наказ МОН України від 15.12.2025 № 1637. Київ, 2025. <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsii-shchodo-rozroblennia-ta-zastosuvannia-kryteriiv-otsiniuvannia-zabezpechennia-realizatsii-prava-na-osvitu-osib-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy?utm>

Основна література

1. Боднар І. Р., Софінський Р. В. Інклюзивне фізичне виховання школярів, вимушених переселенців. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2024. № 4(68). С. 32–39. DOI: <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2024-04-32-39>
2. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзія: покроково для педагогів: навчально-методичний посібник (Серія «Інклюзивна освіта»). Київ, 2023. – 232 с.
3. Семенова Н. В., Ярошик М. Ю., Ріпак М. О., Маланчук Г. І., Шевців У. С., Назаркевич Л. О. Inclusive Physical Education for Students with Autism Spectrum Disorder (ASD): Analysis of Problems and Ways to Overcome Them. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному

- суспільстві. 2025. № 2(70). С. 71–75. DOI: <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2025-02-71-75>
4. Соловей А. В., Ярошик М. Ю., Данилевич М. В. Особливості інклюзивного фізичного виховання учнів з розладами аутистичного спектра. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2025. № 1(1). С. 371–378. DOI: [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).50](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).50)
 5. Ханікянц О. В., Сороколіт Н. С., Семенова Н. В. Стан та перспективи реалізації інклюзивної освіти у фізичному вихованні школярів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2021. Вип. 6К (135). С. 186–193. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.6K\(135\).39](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.6K(135).39)
 6. Український інститут розвитку освіти. Безпечне освітнє середовище: надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації : методичні рекомендації. Київ, 2023. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/2023/08/04/Lyst.MON-1.11479-23.vid.03.08.2023-1.pdf?utm>

Додаткова література

1. Bodnar I., Pavlova I., Hamade A. Inclusive physical education program of schoolchildren with autism spectrum disorders. *Health, Sport, Rehabilitation*. 2022. Vol. 8, no. 4. P. 70–82. DOI: <https://doi.org/10.34142/HSR.2022.08.04.06>
2. Семенова Н., Боднар І., Боднарчук О. Теорія методика й організація фізичного виховання дітей із нозологіями в закладах дошкільної та загальної середньої освіти: навч-метод. посіб. Львів: ЛДУФК ім. Івана Боберського; 2023. 256 с.
2. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови : науково-методичний збірник. НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. Київ, <https://spp.org.ua/index.php/journal>
4. Tarantino G., Makopoulou K., Neville R. D. Inclusion of children with special educational needs and disabilities in physical education: a systematic review and meta-analysis of teachers' attitudes. *Educational Research Review*. 2022. Vol. 36. Art. 100456. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2022.100456>
5. Karamani M., Makopoulou K., Mansfield S., Herold F. The complex journey towards the enactment of inclusion in physical education: a scoping review of the literature on teachers' perceptions and practices. *Physical Education and Sport Pedagogy*. 2024. Vol. 30, no. 4. P. 548–570. DOI: <https://doi.org/10.1080/17408989.2024.2374263>